

Irodalom

- BÁBOSIK Zoltán: *Értékközvetítés napjainkban*. Új Pedagógiai Szemle, 2006. január.
- BAKONYI Pál: A makarencői hagyatékról Nyugaton és Keleten. ÚPSz – 1998/09.
- BÁTHORY Zoltán: *Közoktatási reformmozaik*. Iskolakultúra, 2006. március.
- FÜLÖPNÉ Böszörményi Aliz: *Agresszió a gyermekintézményekben*. ÚPSz – 2003/01.
- GALLAGHER, Kathleen: *Drama Education in the Lives of Girls*. Toronto: University of Toronto Press, 2001.
- NOVÁK Géza Máté: *Dráma a megelőzés szolgálatában* In: Ifjú-kör 4. Szerk. Kapócs I., Maár M., Szabadka P.; Okker Kiadó, 2006. Budapest.
- NOVÁK Géza Máté: *Általános iskola – a tanári és tanulói sztereotípiákról*. In: Inkluzív nevelés – Drámapedagógia. Szerk.: Novák Géza Máté, Szauder Erik. SuliNova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht., Bp., 2006.
- SCHÜTTLER Tamás: *Szerkesztés közben*. Új Pedagógiai Szemle, 2006. január.
- SZAUDER Erik: Drámapedagógia alkalmazása a sajátos nevelési igényű tanulók együttnevelésében. In: Inkluzív nevelés – Drámapedagógia. i.k.
- SZITÓ Imre: A drámajáték mint társas befolyásolás és korrekatív emocionális tapasztalat. Drámapedagógiai Magazin 33, 2005/2.
- SZITÓ Imre: Hogyan hat egy drámapedagógiai program a serdülőkor küszöbén álló fiatalok normakövető viselkedésére? Drámapedagógiai Magazin 28, 2004/2.
- VEKERDY Tamás: Az óvoda és az első iskolai évek – a pszichológus szemével. Saxum Kiadó, 2006.

Két drámaóra a Hódító Pelle alapján

Pocsuvalszki Aliz

Kivándorlás

drámaóra 15-16 éveseknek

Martin Andersen Nexø Hódító Pelle című regényéből származik mindkét tervezet témája. A két, egymásra épülő óra közül az első tanítási dráma arra a kérdésre keresi a választ, hogy mit tehetünk akkor, ha jogaink sérülnek, ha szembesülnünk kell azzal, hogy az adott szó nem mindig minősül betartandónak. A kérdés vizsgálatahoz kellő távolytást ad a regény világa, hiszen így a diákok a XX. század elejére kerülhetnek, ahol Svédországból Dániába vándorolt munkásokat játszva találkoznak ezzel a problémával. Ezek a munkások az elvégzett munkájukért nem kapják meg a szóbeli megállapodás során ígért bért. Egyetlen konkrét szituációból kiindulva kell utakat keresniük, lehetőségeket megvizsgálniuk az őket ért sérelem kapcsán.

Alkalmazott drámamodell: csoportra épülő dráma külső problémával

Téma: A kivándorlás

Fókusz: Mit teyünk/tehetünk, ha munkajogi sérelem ér minket?

1. Újság cikk

A tanár bevisz egy fiktív újság cikket, ami Svédország és Dánia gazdasági különbségeit mutatja a XX. század elején, tudósít a kivándorlásokról, térben és időben elhelyezi a játékot (ld. 1. melléklet).

A szöveg feldolgozásának célja az, hogy a konkrét esetben érthetővé, elfogadhatóvá tegye a kivándorlást, a diákok valóban a jobb élet lehetőségét lássák benne, de megjelenjenek a két ország közötti különbségek is, ami elővezeti a hierarchiát.

2. Narráció

A tanár felajánlja a témát játékra. Elmondja, hogy a diákok a kivándorlók szerepét játszhatnak.

3. Rítus

A tanár felvezeti, hogy ez egy jó közösség, akik Svédországból ismerik már egymást, vannak kialakult szokásaik, például egy köszönés. A diákoknak kisebb csoportokban a közösségre jellemző köszönési formákat, pohárköszöntőket stb. kell kidolgozniuk – ezeket be is mutatják egymásnak.

4. Narráció

Az új élet helyszínének felépítése. Ehhez célszerű egy rövid bevezető narrációt alkalmazni, majd főleg információhordozó kérdésekkel élve kibontani azt.

„Megérkezésünk után nagy szerencse ér minket: nagyon gyorsan találunk munkát, ráadásul elszakadnunk sem kell egymástól, ugyanis mindnyájan egy majorságba kerülünk dolgozni, ahol szállást, ételmet és kétheti rendszerességgel bért kapunk a munkánkért. A birtok egy gazdag uraság tulajdona, minket az intéző vett fel dolgozni, vele állapodtunk meg (szóban!) a feltételekről.”

Néhány javasolható kérdés:

- Kivel érintkezhetünk gyakrabban a munkánk kapcsán?
- Külföldiekként milyen viszonyban lehetünk az itt élő („öslakos”) felettünkkel?
- Vajon milyen feladatokat kell ellátnunk?

Ezt követően kérjük a diákokat arra, hogy válasszanak munkakört maguknak. A tanár a kocsis szerepét vállalja.

Ha kevés az idő, célszerű szerepkártyákat használni.

5. Állóképek

Az állóképek célja, hogy közelítsék, vigyék a szerepek felé a diákokat. A játzóknak aszerint kell csoportokat alkotniuk, hogy ki kivel kerül kapcsolatba a munkája során. A csoportoktól egy-egy olyan állókép megalkotását kérjük, ami munka közben ábrázolja őket.

6. a) Kiscsoportos jelenetek – „egypercesek”

A csoportoktól rövid, legfeljebb egy perces jelenetek bemutatását kérjük (a felkészülési idő is egy perc) – az első hétköznapokat bemutató játékhoz a kiscsoportok szituációs kártyákat kapnak.

Témajavaslatok:

- Munka – egy nehéz feladatnál meg kell osztani a terheket.
- Munka – valaki enyhén megsérül, az intéző mérges, mert nem haladnak.
- Munka közben váratlanul ellenőrzés érkezik.
- Ebédszünet van, de lassan osztják az ételt, mindenkinek nem lesz ideje megenni.

6. b) Kiscsoportos jelenetek (szabadabb forma gyakorlott csoportoknak)

Egy perc felkészülési idővel a csoportoknak be kell mutatniuk a legfeljebb egy perces jeleneteiket a közösség első hétköznapjaiból, ahol apróbb nézeteltérések támadnak az intézővel. A feladat lényege: találjanak ki olyan jeleneteket, ahol megjelenik a feszültség a közösség és az intéző között!

7. Egész csoportos improvizáció

Eltelt az első hét, a munkások most közösen vacsoráznak, iszogatnak.

Célszerű a közös étkező terét egyeztetni, esetleg kijelölni.

Kocsisként a tanár is részt vesz majd a vacsorán.

8. A tanár szerepben – véletlenül meghallott beszélgetés

Vacsora közben belép a kocsis, elmeséli, hogy amikor ma a városba vitte az uraságot és családját, akkor hallotta, hogy egész úton a bevándorlókat szidták, azt mondták, örüljenek, hogy egyáltalán enni kapnak, fizetésről ne is álmodozzanak.

Folytatódik az improvizáció. A tanár a kocsis szerepéből a szükséges mértékben vesz részt a játékban: gyakorlottabb csoportoknál – nyilván csak szerepből – akár ki is mehet.

Ha döntés születik, akkor a 9. pont elhagyható vagy későbbre tehető.

9. Gyűlés

A tanár felvezeti, hogy eltelt a két hét, és a svédok még valóban nem kaptak fizetést, úgyhogy most összegyűlnek tanácskozni, hogy mitévők legyenek – a tanár itt is a kocsis szerepéből dolgozik.

Ha a gyűlés felszínes, akkor érdemes mélyítő formákat beépíteni, például alkalmazni a gondolatkövetést.

A folytatást variációkban ismertetjük:

A) változat

Szerepcseré

Ha a gyűlés lázadással fenyeget, akkor a résztvevők azt a feladatot kapják, hogy kiscsoportokban dolgozva helyi lakosokként beszélgessenek a bevándorlókról, készítsenek erről rövid jeleneteket vagy fogalmazzák meg hangulatjelentéseket, híreket stb.

Néhány javasolható szituáció:

- Helybeli munkanélküliek, egy sikertelen álláskereső körút után.
- Helybeli lakosok, akiknek a szomszédságába bevándorlók költöztek.
- Helybeli hatóság, akik mostanában sok bejelentést kaptak a bevándorlókkal kapcsolatban.
- Helybeli gazdagok, akik bevándorlókkal dolgoztatnak.

Gyűlés

A játék után érdemes visszatérni a gyűléshez, s ha lehet, akkor döntést hozni.

B) változat

Állóképek – szerepcseré

Ha mindenki haza akar menni Svédországba, akkor azt a feladatot kapják a diákok, hogy csoportokban dolgozva egy perc alatt alkossanak meg egy-egy állóképet, úgy, mintha ezek olyan képeslapok lennének, melyeket otthonra küldenek szeretteiknek az első itt töltött héten. Érdekes játék lehet, ha a diákok, azon kívül, hogy megnézik egymás képeit, a *címzettek* szerepéből beszélnek is azokról.

Gyűlés

A játék után érdemes visszatérni a gyűléshez, döntést hozni.

C) változat

Fórum-színház

Ha a gyűlés megosztottsághoz vezet, akkor a tanár feladata megerősíteni azt, hogy itt közös döntésnek kell születnie. Ennek érdekében kérheti a szemben álló táborokat arra, hogy jelöljenek ki egy-egy képviselőt maguk közül, és alkalmazhatja a fórum-színház azon változatát, ahol a csoportok egymás ellen játszanak.

Gyűlés

A játék után érdemes visszatérni a gyűléshez és a döntést megerősíteni (megjegyzés: ez a fórum-színház a gyűlés részeként is megoldható).

D) változat

Fórum-színház

Ha a gyűlés végén tárgyalni akarnak, akkor fórum-színházban megnézzük a tárgyalást: a diákok instruálják a saját küldöttüket, a tanár játssza az ellenfél képviselőjét.

Mindegyik változat után alkalmazható befejezés:

Levél

Ha a gyűlésen és/vagy a fórum-színházban születik valamiféle eredmény, akkor kérhetjük a játszóktól, hogy csoportokban dolgozva fogalmazzanak meg egy-egy levelet, melyben tanácsot adnak otthon maradt társaiknak.

Maszok alkalmazása

Ha a csoport a gyűlésen úgy dönt, hogy elmennek innen, akkor a játék végén a diákok különböző érzelmi állapotokat ábrázoló maszkok közül választanak az általuk játszott figura hangulatának, állapotának megfelelőt: a maszk mögül egy-egy mondatban kell megfogalmazniuk azt, hogy milyen érzésekkel, gondolatokkal, tapasztalatokkal stb. távoznak innen.

Melléklet (újságcikk)

Dánia már csak jövőre vár

Bizonyára sokakat elkésért a hír, miszerint azok az emberek, akik eddig nem tették meg a szükséges intézkedéseket kiutazásukhoz, már csak jövőre juthatnak ki Dániába; idénre ugyanis már az összes hajó utaslistája zsúfolásig megtelt a kiutazni vágyók neveivel, nyilatkozta Jan Larsen. A kapitány szerint már a legkisebb kikötőkben sincs szabad hely a hajókon. Emberek százai kelnek útra a jobb élet reményében, ami – tekintve hazánk gazdaságának kétségbeesítő helyzetét, a munka nélkül maradt földművesek, iparos számának rohamos növekedését, – teljesen érthető is, hiszen virágzó gazdaságú szomszédunk tárt karokkal várja a dolgozni akarókat, számos álláslehetőséget biztosítva nekik.

1903. október 21.

Apa és fiú kapcsolata

(drámaóra 13-15 éveseknek)

Az órasorozat második része azzal a problémával foglalkozik, hogy miként éljük meg, ha szembesülnünk kell vele, hogy az apánk nem felel meg a róla alkotott (tökéletes, erős, védelmező stb.) pozitív képünknek; hogyan módosul a kapcsolatunk, ha családunk az addig a biztonságot jelentő apában. Ennek vizsgálatához a Hódító Pelle kellő távolítást, védelmet ad a játszóknak, hiszen itt egy olyan svéd fiúról kell játszaniuk, aki a XX. század elején élt, és aki apjával Dániába került, ahol bevándorlóként találkoztak a kiszolgáltatottsággal, a hierarchikus viszonyok okozta megaláztatással.

Drámamodell: központi figura köré épített dráma

Téma: az apakép rombolódása

Fókusz: Hogyan módosul az apámról alkotott képem, ha szembesülnöm kell vele, hogy az apám nem áll ki mellettem?

1. Narráció

A tanár néhány mondattal felidézi az előző óra kontextusát, majd közli, hogy a kivándorlók között érkezett ide, ebbe a dániai uradalomba egy Pelle nevű, 13 éves fiú is az édesapjával, Lassevel. A fiúnak testvérei nincsenek, édesanyja kilenc éve meghalt, azóta az apa egyedül neveli. Pelle lesz a mai játék főszereplője.

2. Kellékhasználat/jelmezöltés

A tanár hoz három tárgyat, amelyek a főszereplőhöz kötődnek. A konvenció szabályai szerint kérdések segítségével bevonja a csoportot a figura építésébe.

Javaslatok a tárgyakra (és a kérdésekre):

- Valamilyen ruhadarab, például egy foltozott fehér ing, ami utal a család anyagi helyzetére. (Mire következtettek ebből? Milyen alkalmakkor viselheti? Stb.)
- Egy könyv vagy egy régi rajz, amiből következtethetünk a fiú érzékenységére. (Miért olvashatta/rajzolhatta éppen ezt? Mit jelent ez számára? Stb.)

- Egy bicska, amit az édesapjától kapott ajándékba. (Mit jelent ez Pellének? Miért bicskát ajándékozott neki az apja? Stb.)

Ebben az órában ennek a kelléknek szerepelnie kell, később ugyanis szerepe lesz a játékban.

3. Befejezetlen anyag

A tanár behozza az alábbi naplórészletet, amiben sok szó esik az erős, bátor, csodálatra méltó apáról. A diákok feladata csoportban dolgozva befejezni a szöveget.

„Végre itt vagyunk! Otthon már annyit meséltek Dániáról, hogy iszonyatosan vártam. Az úton kicsit fáztam, de apa kölcsönadta a kabátját, és így egész jó volt. Az iskolát is várom, kíváncsi vagyok, milyenek az osztálytársaim. Mondjuk, azért lesznek olyanok, akiket ismerek otthonról. Kicsit hiányzik Svédország, de nem baj, mert például apa hozott igazi svéd eperpalántát! Tudja, hogy az a kedvencem. Már el is ültettük, remélem, megmarad majd. Majdnem le is buktunk az intező előtt, amikor elültettük, de végül nem lett baj, mert apa időben észrevette, hogy jön.

Emlékszem, egyszer még otthon, apával...”

A gyakorlatot követő beszélgetés célja az apa-fiú viszony kibontása.

4. Állóképek

A diákok csoportokban dolgozva állóképeket hoznak létre – ezek a képek Pelle által nagy becsben tartott, óvott, vigyázott fényképek, az apjával ábrázolják a fiút. A munkacsoportok bemutatják az állóképeket; esetleg rövid jeleneteket is indíthatnak belőlük a játszók.

5. Narráció – a bonyodalom

Itt Dániában a fiú iskolába jár. Délutánonként pedig az apjával dolgozik. Egyik nap szörnyű dolog történt... A tanár felolvass egy bejegyzést Pelle naplójából:

„Ilyet velem még sose tettek! Délután apa halat rakodott, nekem segítenem kellett az istállóban. Éppen nem volt mit csinálnom, úgyhogy elkezdtem a bicskával farigcsálni az egyik oszlopon. Annyira beleméremültem, hogy észre se vettem, amikor bejött az intéző. Csak akkor, mikor kikapta a bicskát a kezemből. Üvöltözött velem, hogy mit képzelek én magamról, mi az, hogy itt játszok, mint egy 5 éves, amikor dolgozni kellene. Amikor meg akartam szólalni, még jobban ordítózni kezdett, hogy ki ne nyissam a számat, majd megtanulom a rendet és pofon vágott! Pofon ütött az az ember! Én meg csak álltam ott, mint egy rakás szerencsétlenség! Ott is hagyott, még annyit mondott, hogy a bicskát felejtsem el! Elvitte a bicskát, amit apától kaptam születésnapomra!

Megkerestem apát, látta, hogy baj van, bementünk a szobába, és elmeséltem neki mindent. Nagyon dühös volt, teljesen kikelt magából! Megígérte, hogy visszaszerezzi a bicskát, az intéző pedig megkapja a magáét! Már alig várom, megérdemli az a fickó! Láttam én már apát verekedni!”

6. Stílusváltás

A diákoknak csoportokban dolgozva két perc felkészülési idővel rövid jeleneteket kell bemutatniuk arról, hogy a fiú miként képzei el édesapja bosszúját. Ehhez a tanár „stílusokat” ajánl: például burleszk jelenetet, lassított némajátékot, westernfilm-jelenetet, bokszmeccset...

7. Beépített szereplő – a tanár szerepben

A jelenetek megtekintése, értékelése után a tanár közli: most megtudhatják a diákok, hogy a valóságban miként is zajlott le ez a találkozás. Elmondja azt is, hogy Pelle látta, a háttérből figyelte az eseményeket. Ezek után a tanár egy beépített szereplő közreműködésével eljátssza a Lasse és az intéző találkozásáról szóló rövid jelenetet, ahol az apa meg sem mer szólalni.

8. Fórum-színház

A látottak megbeszélése után a tanár továbbfűzi az eseményeket: közli, hogy a történetek után Pelle odament az apjához, hogy számon kérje az ígértét. A diákok instruálják a Pellét játszó társukat, a tanár játssza az apát!

Ha a fórum-színház után szükséges, akkor gondolatkövetés: a diákoktól azt kérjük, hogy egyes szám első személyű mondatokat fogalmazzanak meg azzal kapcsolatosan, hogy mit érezhetett Pelle, amikor ennek a napnak az estjén lefeküdt aludni.

9. Értékelő beszélgetés

Kérdések segítségével megbeszéli a csoport a másnapi eseményeket.

Néhány kérdésjavaslat:

- Tudjuk azt, hogy Pellék bevándorlók, az intéző Lasse főnöke. Vajon mi mindenhez van joga az intézőnek? Mi az, amihez nincsen?
- Ha tudjuk mindezt az ő viszonyokról, akkor szerintetek Lasse mit tehetett ezek után? Beszélt-e az intézővel? Miért nem? Ha igen, akkor pedig az a kérdés, hogy mit mondhatott?

10. Narráció

A tanár időben előreviszi a játékot.

„Tehát ez történt másnap. Azóta viszont eltelt két hónap, a hétköznapok ugyanúgy iskolába járással és munkával teltek. Szerintetek elfelejtette-e ezt az eseményt Pelle? Elfelejt-e valaha is? Hogyan formálta át a csalódás az apjában életük egyes pillanatait, hétköznapjaikat és ünnepeiket?”

11. Jelenetek

A beszélgetés után a kiscsoportokban dolgozó diákoktól jelenetek létrehozását kérjük (kaphatja több csoport is ugyanazt a témát), amelyeket bemutatnak, és közösen értékelnek, figyelve a különbségekre.

Javaslatok a szituációkra:

- Pellét megveri az egyik dán osztálytársa az iskolában. Az apa észreveszi ennek nyomait, megkérdezi fiától, hogy mi történt. Hogyan reagál, mit mond Pelle?
- Közéleg Pelle születésnapja. Az apa arról kérdezi fiát, hogy milyen ajándékot szeretne.

12. Maszk

Az értékelés után a tanár felvezet egy utolsó szituációt, olyan helyzetet, ahol Pellének gondolkodnia kell apjával való kapcsolatáról; a gyakorlat célja ezt a töprengést megmutatni.

Javaslatok:

- Időközben kitavaszkodott, eltelt fél év az emlékezetes nap óta. Az iskolában ünnepséget szerveznek, ahol Pelle is szerepelni fog. Erre az ünnepélyre általában meg szokták hívni a szülőket is. Pelle most azon gondolkodik, vajon ő meghívja-e édesapját.
- Időközben kitavaszkodott, eltelt fél év az emlékezetes nap óta. Pelle az iskolában megismerkedett egy lánnyal, találkozni szeretne vele egyik délután. Ahhoz azonban, hogy el tudjon menni a találkozóra, el kell mennie a munkából. Most azon gondolkodik a fiú, elmondja-e apjának, hová készül.

Tanfolyami vizsga a Marczibányi téren
2006 januárjában – KL felvétele